

נשאים ימים אחדים בשדה. ורק אז כדאי לגשת לקטיפת התרמילים מהשיח. קוטפים אותם בידים. בזמן האחרון משתמשים בארצות-הברית למטרה זו גם במכונות.

כשהשיחים יובשו כראוי אפשר להשתמש בחלק העליון שלהם גם בתור מספוא; ערכו המזוני של חציר זה רב הוא.

ד"ר ש. הורביץ.

רחובות.

להוציאם במעדר. האסיף בשטחים גדולים נעשה במכונות.

יש להקפיד שלא לקטוף את התרמילים מן הצמחים מיד לאחר אסופם, כי התרמילים מתיבשים אז מהר מאוד ומצטמקים. רצוי להאיט, עד כמה שאפשר, את מהלך ההתיבשות. לשם זה כדאי להשאיר אחרי האסיף את השיחים בשדה ולהפנות את התרמילים למעלה. בצורה זו הם נשארים יומים שלושה. אחרי זה הם נערמים לערמות קטנות ושוב

הזבל הירוק בארץ-ישראל

(סוף)

בתנאים שלנו — זמן ההפיכה תלוי במצב הגשמים של השנה ובהתפתחות הזבל הירוק. אם הצמחים לא התפתחו היטב והשנה היא שנת גשמי ברכה אפשר לחכות עד הפריחה המלאה. כשהצמחים מפותחים למדי אפשר וצריך להפוך קודם, כי במדה שהחומר האורגני מרובה — כן ידרוש יותר מים להפרדתו. החרישה לפני הגשמים האחרונים היא הרצויה ביותר. יש להקפיד, שכל חלקי הצמח יכוסו באדמה, וימצאו במגע ישר אתה. צריך להשתדל שהצמח כולו יפול לתוך התלם ולא ישארו חלקים מזדקרים מעל פני הקרקע. לשם זה, „מרבצים“ תחילה את צמחי הזבל הירוק ואחר כך חורשים. לשם ההרבצה משתמשים באופנים שונים, כגון קצירה, מעגילה, חיבור שרשרת למחרשה, דיסקוס ועוד. אנחנו השתמשנו בדיסקוס. תוצאות טובות מאוד נתן מקצץ הגבעולים, שהעבירו אותו על הזבל הירוק.

בארצות הגשומות מהפכים את הזבל הירוק בחריש שטחית, 15 ס"מ בערך, מפני שבעומק יותר גדול יש לחשוש שהחומר האורגני לא יתפרד כהוגן. הרטיבות המרובה וחוסר אויר הם תנאים רעים למהלך ההרקבה וגורמים להתהוות חמרי-ביניים לא רצויים, וגם הפסד של חנקן.

בתנאים שלנו — אין לחשוש לזה. להיפך: צריך להמנע מחרישה שטחית. קטנה היא כמות המים הנמצאת בשכבת הקרקע העליונה ואף היא עלולה להתאייד מהר מפני החום והיובש, השוררים כבר בעונה זו. ההרקבה במצב כזה לא תתהווה כלל או במדה לא מספיקה. יש, איפוא, להעמיק את החרישה עד 20—25 ס"מ.

רצועת האדמה הנחרשת, ע"י המחרשה אינה צריכה להאפך לגמרי וליפול על פניה לרחבה לתוך התלם. כי אופן זה היה גורם להתהוות שכבה של חומר אורגני

את הזבל הירוק צריך לזרוע מוקדם, לפני הגשמים הראשונים או סמוך לאחריהם. כדי שהפיכת הזבל הירוק תחול מוקדם. בתור זבל ירוק רצוי להשתמש בחילבה או בפולים, אם כי אין הבדל גדול בין הקטניות השונות. זרעי החילבה זולים וכמות קטנה (כ-150 ק"ג) נדרשת לזריעת הקטר.

דרושה זהירות בדישון חנקני, כי יש לחשוש להפרעה בשוויון-המשקל בינו לבין יתר חמרי המזון, הגורמת לרביצת התבואה. אולם מפני ההשפעה הטובה שיש לחנקן על הקטניות אפשר להוסיף חנקן בכמות קטנה של 50—100 קילו להקטר. לעומת זה, יש להוסיף זרחן בכמות מרובה. אפשר לתת כמות של 200 קילוגרם זרחן כפול בן 40% לפני הזבל הירוק. אם הזבל הירוק התפתח יפה וכמות החומר האורגני מרובה, אפשר להוסיף לפני זריעת החטה עוד מנה של זרחן, כמאה קילוגרם בערך.

בארצות הגשומות, מקובל, להפוך את הזבל הירוק בזמן פריחתו המלאה. התפתחות הבקטריות הנה אז מכסימלית וכמות החנקן הנמצאת בפקעות הנה אז המרובה ביותר. מצאו, כי בזמן הפריחה מכילות הפקעות, לפי הצמחים השונים, חמרים בצורת חלבונים מ-5—7 אחוזים, ובמצב הבשלות — רק 1.7%, כמות השווה ליתר חלקי השרשים. בזמן הפריחה — מחולק החנקן באופן שווה, פחות או יותר, בכל חלקי הצמח, בה בשעה שבמצב הבשלות הוא מרוכז יותר בגרעינים.

לעומת זה, בארצות היבשות למחצה, מכריע בנידון זה בעיקר מצב הרטיבות באדמה, כלומר מהפכים את הצמחים בזמן שעסיסיותם היא מכסימלית. במצב זה הם מביאים אתם אל האדמה כמות מרובה של מים ומנצלים לשם הרקבתם רק מעט מהרטיבות שבאדמה. העסיסיות גורמת גם לרקבון יותר מהיר ויותר שלם ומקבלים כמות מכסימלית של רקבובית. ההפיכה נעשית איפוא, בעצם עונת הגשמים.

המפרידה בין שכבת האדמה השטחית והשכבות התחתונות ולהפסקת חיבור הרטיבות ביניהם — תנאים בלתי רצויים להפרדת החומר האורגני הגורמים להתירבשות השרשים בשכבה העליונה. רצועת התלם צריכה ליפול במצב אלכסוני, זקופה בחלקה ונשענת על גבי זו שלפניה. החומר הירוק נמצא מחולק במדה שזה לכל עומק התלם ויש חיבור בלתי נפסק של רטיבות ואויר בין שכבות האדמה.

אחרי החרישה רצוי להדק את האדמה ע"י העגלה במעגילה, או ע"י דיסקוס ומשדדה. השתמשנו בדיסקוס, מפני שהוא מפורר את האדמה, חותך את הצמחים ומערבב אותם יחד ומחיש ע"י זה את ההרקבה. עיבודים נוספים מיקרים, כמובן, את השימוש בזבל ירוק, אולם השפעתם חשובה בלי ספק. הם גורמים להרקבה יותר

מלאה ושלמה של החומר האורגני, ע"י זה שהם מביאים במגע עם האדמה הרטובה את שארית הצמחים, שלא כוסתה בחרישה הראשונה, ומועילים לשמירת הרטיבות, הנשארת באדמה לטובת היכול הבא. שני עיבודים שטחיים במשך הקיץ מספיקים לשם זה. הראשון רצוי שיעשה ע"י דיסקוס, כדי שלא להוציא חלקי צמחים מהאדמה, והשני — יכול להעשות או ע"י דיסקוס או ע"י מחרשה. אין להשתמש במשדדה כל זמן שיש חשש להוציא חלקי צמחים, ורצוי להשתמש בה אחר כך, כדי לישר ולערבב את האדמה. אם העיבודים נעשו כהוגן בזמנם, אין צורך עוד בעיבוד מיוחד לפני זריעת החטה.

מרדכי וילקנסקי

המלבה"ד ד"ר ש. הורביץ